

Laatdienst 1 februari 2026

**Vromen van vroeger en nu: heiligen of herrieschoppers?
Søren Kierkegaard (1813-1855)**

Maak je geen zorgen over de dag van morgen

Lieve mensen, gemeente van onze Heer Jezus Christus.

Ik vind het bijna te clichématig om mee te beginnen, maar wij leven in een tijd van crises.

Dagelijks, ieder uur, iedere journaaluitzending gaat het weer over de zorgen om ons klimaat en het milieu, over economische problemen door de torenhoge inflatie en financiële wantoestanden, problemen met onze gezondheid en in de zorg, en natuurlijk de humanitaire en militaire crisis door de oorlog in Oekraïne, maar die eigenlijk de hele wereld in zijn greep houdt, en al die andere plekken.

Maar laatste hoorde ik iemand in een podcast ook zeggen, dat het woordje 'crisis' ook echt veel en veel meer gebruikt wordt; in het nieuws, in de politiek, ja overal.

Diegene was gewoon even gaan turven hoe vaak het woord voorkomt, en ja hoor, wat bleek; alles is een crisis tegenwoordig en vooral politici gebruiken het meer en meer om het belang aan te geven waarvoor zij op dat moment opkomen.

Klinken die woorden uit de langste toespraak van Jezus – uit de zogenaamde Bergrede – 'Maak je geen zorgen over de dag van morgen', dan niet een beetje naïef vandaag de dag?

Ik vermoed dat wanneer ik in mijn werk als geestelijk verzorger dit een tijdje als mantra blijf herhalen – ik op een gegeven ogenblik toch weinig gesprekspartners meer over zal houden.

En ook voor u of jij, hoe irritant zou het zijn als degene tegenover je – maar zou blijven zeggen – 'Ach joh, maak je toch niet zo'n zorgen!'

Toch wil ik ze deze zondag een plekje geven in deze dienst.

Al is het maar omdat ook ik, en ik denk dat ik niet de enige ben – wel echt last heb van een soort zware deken die er lijkt te liggen over ons land en onze wereld.

Zou het anders kunnen?

Zou je er anders tegenaan kunnen kijken, en zo ja, hoe kunnen we toch hoopvol blijven?

Gelukkig kwam ik dus een poosje geleden iemand tegen die mij daar wat in kan helpen – en ik ben zo vrij om hem vandaag ook maar even mee te laten praten.

Ien dat is dus Søren Kierkegaard, de Deense denker.

Dat is een beetje een vreemde snuiter, maar goed, hij leefde dan ook een kleine 200 jaar geleden, en is zeker niet een van de gemakkelijkste filosofen om te lezen.

Laat staan dat hij iets wist van een klimaatprobleem, corona of inflatie, stikstof.

Maar Kierkegaard, die leefde in het Kopenhagen van de 19e eeuw, was wel een denker die misschien wel als eerste zo concreet en persoonlijk schreef over het alledaagse leven en de problemen die daarin voorkwamen.

Ja, misschien is hij wel de eerste filosoof die echt als levensthema zocht naar wat het nu is om 'jezelf te worden', iets wat we ruim 200 jaar later nog steeds uit allemacht proberen, met eindeloze reeksen zelfhulpboeken en cursussen.

Bovendien was Kierkegaard een gelovig mens.

Kritisch op de staatskerk van zijn tijd, en voor alles op zoek naar wat navolging van Christus nu te betekenen had.

Dat maakte dat hij niet alleen al in zijn eigen tijd, maar ook later en vandaag nog, toch altijd een beetje als verdacht wordt gezien door de 'echte' filosofen.

Maar, hij schreef dus ook preken en christelijke toespraken, en precies daarin kwam ik deze week iets tegen waar hij deze woorden van Jezus – ‘Maak je geen zorgen over de dag van morgen’ – een hele mooie duiding geeft.

En wie weet kunnen ze ons helpen, anno 2026, nu wij zorgen op zoveel vlakken lijken te hebben. Hoe terecht ook trouwens – want het laatste wat ik wil is dus zeggen dat het allemaal wel meevalt. Maar is er een weg – een evangelische weg – een weg van de goede boodschap letterlijk – die ons kan raken – en al is het voor even, die deken die soms zo zwaar, eventjes wat kan oplichten? Kierkegaard is een man die scherpe woorden niet schuwt.

Je zelf zorgen maken om de dag van morgen, zo zegt hij, is niets anders dan een vorm van zelfkwellling.

Een vogel doet dat niet, kan dat niet, hoe hoog of ver die ook vliegt – de dag van morgen ziet hij niet eens. Hij komt vandaag altijd aan waar hij vandaag moet zijn, hoe ver zijn bestemming uiteindelijk ook is.

Een mens daarentegen – probeert sneller te reizen, met de trein, die net opkwam in Kierkegaard's dagen, of zoals bij ons met het vliegtuig of op het www – altijd maar verder en verder.

Maar ja, wij hebben dan ook een ‘zelf’, een zelfbewustzijn, de zorgen om de dag van morgen. En iedere dag weer hebben wij een slag te leveren, zo stelt Kierkegaard, met die dag van morgen en alle crises, alle problemen en zorgen die wij daarom hebben.

Sterker nog, hij noemt ‘de dag van morgen’, een gehuchtje, een dorpje, dat toch beroemd geworden is, omdat daar de grootste veldslag werd en wordt geleverd; de mens die moet kiezen tussen het alledaagse en dat wat komt, dat in de toekomst ligt.

Maar Jezus zegt dus dat iedere dag genoeg aan zichzelf heeft.

Is dat dan de manier om het monster van die zelfkwellling te lijf te gaan?

Klinkt niet echt hoopvol toch?

Kierkegaard gaat zelfs nog een stapje verder door die zorgen die we allemaal wel kennen en allemaal wel hebben, zelfs een vorm van hebzucht te noemen.

Alsof het bijna fijn zou zijn om je te wentelen in zorgen.

Dat klinkt misschien wat hard, maar het is ook vaak wel waar.

Soms is het gemakkelijker om in je eigen gedachten te blijven hangen.

Maar door wat laat je je dan leiden?

De toekomst lijkt soms zo duister.

Dat is ook echt wel iets dat niet perse nieuw is in deze dagen, maar wel breder gevoeld dan eerder.

Ook door jongeren bv. – ik merk het aan mijn eigen kinderen.

En wat zeg je dan?

Hoe kan ik met genoeg vertrouwen in de wereld staan, zodat ook mijn eigen kinderen dat voelen en ervaren?

Of moet ik ook gewoon leren accepteren dat ik niet alles kan wegpoetsen voor ze? Dat er nu eenmaal grote uitdagingen en zorgen zijn?

Dat wij er een potje van maken met z'n allen?

Kierkegaard is een kunstenaar met woorden en met beelden.

De toekomst lijkt niet alleen duister, zei hij al, in 18-zoveel, die moeten we ook zo laten en niet ongeduldig, of door angst laten doorschemeren met de dag van morgen.

Nee, is het niet juist zo dat een toneelspeler er rustig van wordt, als hij of zij, eenmaal op dat podium de zaal voor hem in het duister heeft, en het spel begint?

Of nog een mooiere; wie in een boot roeit, keert het doel waar hij naartoe werkt, juist de rug toe!

Die dag van morgen, die zorgen, die je met de rug ernaartoe niet ziet, maar juist wel datgene wat vandaag belangrijk is, de dag van vandaag met al haar opgaven.

Die moet je scherp durven zien.

We weten allemaal dat het alleen maar vertragend werkt als je je in dat roeibootje toch steeds maar omdraait.

Maar ach, wat zit het toch diep in ons om vooruit te willen reiken en op onszelf en de wereld vooruit te hollen.

In onze gedachten, gevoelens, zorgen, voornemens, enz., enz.

Misschien is de grootste uitdaging volgens Kierkegaard nog wel om gelijktijdig met jezelf te worden; leef maar in het hier-en-nu.

Sterker nog – al zou je God bidden om je te verlossen van jezelf en van de dag van morgen, dan heeft die dag van morgen juist teveel macht over je.

De dag vandaag heeft genoeg aan zichzelf zegt Jezus.

Dus met God spreek je ook alleen over deze dag.

Voor Kierkegaard was Jezus hierin het grote Voorbeeld met een hoofdletter V.

Als een mens die wist hoe hij het heilige of het eeuwige juist vandaag bij zich kon dragen en voor wie de dag van morgen – hij wist immers wat er hem stond te gebeuren – geen macht over hem had.

Ik denk dat Kierkegaard ook wel begreep dat dit allemaal wel heel mooi is, wat hij zegt, maar ook heel erg moeilijk.

En ik het eigenlijk ook nauwelijks meer naast ons 21^e eeuwse leven leggen, waarin alles gaat om protocollen, registreren, digitaliseren, indekken, enz.

En toch helpt zijn lezing van Jezus' woorden mij wel.

En ik zie ook dat hij zeker niet bedoelt dat we er dan maar op los moeten leven – Leef alsof het je laatste dag is! – want ook dat is juist een leven dat geleid wordt door angst, of door onverschilligheid.

Als een schreeuw op de rand van de afgrond, of een wilde verdoving om de dag van morgen te proberen te vergeten.

Vandaag echt leven, dat doe je zo ook niet.

Maar wie met angst voor de dag van morgen leeft, leeft eigenlijk vandaag ook niet.

En dat is dus die zelfkwellen waar het net over ging.

Daar kun je je in verliezen, dan dooft je ziel langzaam uit.

De ernstig zieke, die leeft vandaag nog in ieder geval nog, de zelfkweller dat niet eens.

Om nog een keer dat beeld van die vogel uit het evangelie aan te halen; die komt elke dag op zijn bestemming aan.

En zo kan een gelovige, met vallen en opstaan, aangevochten door alle zorgen en twijfels, toch proberen te leven in het hier-en-nu.

En als het dan hee misschien lukt om de dag van morgen daar te laten waar die is, al iets van het eeuwige in hier-en-nu bespeuren.

Dan leef je die eeuwigheid, en ben je bevrijd van angst en zelfkwellen.

Ik besef; grote woorden, en misschien veel te gemakkelijk gezegd.

Ik ken al uw zorgen niet en ze zullen er zijn, vele.

Bij mij ook.

Kinderen, relatie, werk, milieu, woning, enz. en dan vergeet ik maar even voor het gemak hoe onvoorstelbaar bevoorrecht ik en wij toch hier zijn.

En toch; het evangelie vraagt ons pijnlijk eenvoudig; hoe vul ik, hoe vullen wij onze dag vandaag met het heilige en niet met de dag van morgen?

Dat het zo mag zijn. Amen.